

МОРФОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ВПЛИВ ШКІДНИКІВ І ХВОРОБ НА ТОПІАРНЕ ФОРМУВАННЯ ДЕРЕВНИХ, ЧАГАРНИКОВИХ ТА ЛІАНОВИХ РОСЛИН У БЕРЕЗНІВСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ ДЕНДРОЛОГІЧНОМУ ПАРКУ

Вступ. Топіарне мистецтво є важливим напрямком декоративної дендрології, поєднуючи естетичну цінність, освітньо-пізнавальні функції та науковий інтерес до морфології рослин. У Березнівському Державному дендрологічному парку, який має колекцію понад 750 видів деревних та чагарникових рослин [5], надається унікальна можливість дослідження видів, придатних для топіарного формування. Оцінка морфологічних особливостей і ризиків ураження шкідниками та хворобами дозволяє визначити оптимальні види для декоративного та наукового використання топіарію.

Мета. Оцінити придатність обраних видів для топіарного мистецтва та визначити потенційні ризики впливу шкідників і хвороб на декоративність і формування рослин. А також вивчити морфологічні та декоративні властивості обраних видів. Визначити основних шкідників і патогенів, що можуть впливати на форму та декоративність. Розробити практичні рекомендації для збереження топіарних форм у дендропарку.

Результати. Досліджені види демонструють різну морфологічну придатність для топіарного формування.

Самшит вічнозелений (*Buxus sempervirens*) характеризується високою щільністю крони та еластичністю пагонів, що дозволяє створювати складні декоративні композиції, однак цей вид піддається ураженню самшитовою вогнівкою (*Cydalis perspectalis*) [4], самшитовим довгоносиком (*Camptosomus* spp.), самшитовим кліщем (*Aceria buxi*) та бічною і верхівковою гниллю (*Cylindrocladium buxicola*), що вимагає регулярного догляду та профілактичних заходів [1,2,3]. Туя західна (*Thuja occidentalis*) має конусоподібну щільну крону і еластичні гілки, добре переносить обрізку, хоча може бути пошкоджена хвоєвими кліщами (*Tetranychus* spp.) та фузаріозом, що потребує періодичного контролю [1,2,3].

Ялівець віргінський (*Juniperus virginiana*) демонструє високу стійкість до шкідників та хвороб, щільна і еластична крона забезпечує довготривалу стабільність топіарних форм [1,2,3]. Спірея Вангутта (*Spiraea vanhouttei*) та деревозгубник круглолистий (*Euonymus europaeus*) добре піддаються формуванню завдяки компактним кронам і швидкому росту, проте уражуються попелицею (*Aphis* spp.), іржею (*Puccinia* spp.) та листогризухами гусеницями (*Lymantria dispar*), що потенційно впливає на декоративність [1,2,3]. Ялівець Саржента (*Juniperus sargentii*) та кипарисовик Лавсона (*Chamaecyparis lawsoniana*) відзначаються стійкістю до обрізки, але періодично уражуються хвоєвими кліщами (*Tetranychus* spp.) і борошнистою росою (*Erysiphe* spp.), що потребує профілактики [1,2,3].

Тис ягідний (*Taxus baccata*) повільноростучий, з щільною кроною, стійкий до формування, проте чутливий до тисового кліща (*Taxus* spp. eriophyid mites) та грибкових інфекцій [1,2,3].

Граб звичайний (*Carpinus betulus*) швидко ростучий, компактний, добре переносить обрізку, однак його декоративність може знижуватися через листогризухих гусениць (*Lymantria dispar*) та іржу (*Puccinia* spp.) [1,2,3].

Висновки. Досліджені види деревних, чагарникових та ліанових рослин Березнівського Державного дендрологічного парку демонструють високий декоративний потенціал для топіарного мистецтва, хоча різняться за морфологічними властивостями та стійкістю до шкідників і хвороб. Рослини з щільною кроною та еластичними пагонами, такі як самшит вічнозелений (*Buxus sempervirens*), туя західна (*Thuja occidentalis*) та ялівець віргінський (*Juniperus virginiana*), виявилися найбільш придатними для створення складних топіарних композицій і демонструють стабільність форми після обрізки. Менш стійкі види, серед яких спірея Вангутта (*Spiraea vanhouttei*), деревозгубник круглолистий (*Euonymus europaeus*), тис ягідний (*Taxus baccata*) та граб звичайний (*Carpinus betulus*), також можуть використовуватися для декоративного формування, проте потребують більш ретельного догляду. Для збереження декоративності та стабільності форм необхідно застосовувати комплекс заходів захисту рослин, зокрема регулярний моніторинг, санітарну обрізку, профілактичну обробку проти шкідників і грибкових інфекцій, використання біологічних та хімічних засобів, мульчування, підживлення та контроль вологості і освітлення. Раціональний підбір видів, систематичний догляд та ефективні заходи захисту гарантують успішне застосування топіарного мистецтва.

1. Заячук В.Я. Дендрологія: Підручник.- Львів: Апріорі, 2008. - 656 с.
2. Гойчук А.Ф., Решетник Л.Л. Лісова фітопатологія у визначеннях, рисунках, схемах. Вид. 2-е, перероб. і доповн. – Житомир. «Полісся», 2010. – 186 с.
3. Завада М. М. Лісова ентомологія : підручник. Київ: Аграр Медіа Груп, 2010. 404 с.
4. Логощук А.В., Стрілець В.А., Семенюк М.В., Поширення та шкідливість самшитової вогнівки (*Cydalis perspectalis*) в умовах західного полісся, Міжнародна науково-практична конференція, м. Березне, 2025. 91 с. 7.
5. В.М. Почаєвець. Каталог деревних рослин Березнівського державного дендрологічного парку: довідковий посібник. Березне. Березнівський лісовий коледж. 2009. 47с.